

SCHODERER (Vrije Universiteit Amsterdam), Jampel DELL'ANGELO en Dave HUITEMA behandelen in X.34 water en mijnbouw. In de laatste bijdrage (X.35) gaat Ryan B. STOA (Southern University Law Center) in op de band tussen recht, politiek en kustmilieu. Boekdeel *X Water Law* geeft met andere woorden een gedetailleerd beeld van de globale watercrisis in haar verschillende facetten. Het boek licht het waterrecht in heel wat landen uitgebreid toe en heeft een sterke rechtsvergelijkende en internationaalrechtelijke invalshoek. Het is een nuttige leidraad om zich een weg te banen doorheen een overdaad aan rechtsregels op verschillende bestuursniveaus. Het introduceert ook enkele nieuwe pistes voor juridisch onderzoek, bijvoorbeeld onderzoek naar 'groen water', *i.e.* water in planten en in de bodem, of naar 'atmosferisch' of zelfs 'virtueel water'. De auteurs realiseren zich dat waterrecht niet alleen de meest voor de hand liggende watergebruiken moet reguleren. Een ruimer gamma aan activiteiten beïnvloedt de waterkwaliteit en de beschikbare watervoorraden. Met hun juridisch onderzoek dragen de auteurs bij aan een nieuwe kijk op water.

Flore VAVOURAKIS

RECHTSGESCHIEDENIS

F. GELAUDE, *Getemde rivieren. Hoe het middeleeuwse Gent Schelde en Leie bedwong* (Brugge: die Keure 2021), 192p., €38,00.

Wie zich een middeleeuwse stad voor de geest probeert te halen, ziet waarschijnlijk een doolhof van drukke straten en steegjes. De restanten ervan kun je immers in verschillende Vlaamse steden nog bezichtigen. Dat beeld van de middeleeuwse stad is echter onvolledig. Een complex netwerk van grachten, kanalen en stuwen ontbreekt. Die waterlopen waren cruciaal voor de welvaart van de middeleeuwse stad en haar inwoners. Vandaag is veel van dat waterbouwkundig erfgoed onbekend bij het grote publiek. Een boek als *Getemde rivieren* kan daar verandering in brengen.

Frank Gelaude behaalde eind 2018 de graad van doctor in de monumenten- en landschapszorg met het proefschrift *De vroege hydrografie van de stad Gent, een geomorfologisch en historisch onderzoek van menselijke ingrepen in de waterhuishouding van het middeleeuwse Gent*. Het boek *Getemde rivieren* is de aangepaste versie van dat historisch-geografisch doctoraatsonderzoek. Het verscheen in 2021 in de *M&L*-boekenreeks van die Keure, die zich toelegt op onroerend erfgoed in al haar facetten.

Getemde rivieren beschrijft hoe het ontstaan en de groei van de stad Gent onlosmakelijk verbonden zijn met de Leie en de Schelde. Het onderzoek besteedt aandacht aan dammen, dijken en stuwen ... constructies waarvan de functies onderbelicht blijven in monodisciplinair onderzoek. De auteur slaagt erin de technische materie, interdisciplinair tot in de puntjes onderzocht, bevattelijk weer te geven. De vele kaarten en foto's maken het boek toegankelijk. De verhelderende schema's zijn getuige van Gelaudes jarenlange ervaring als leerkracht aardrijkskunde. Er is ook een waterbouwkundig glossarium opgenomen, maar eigenlijk is de tekst op zichzelf voldoende om het verhaal te kunnen volgen. In een 150-tal pagina's krijgt de lezer ontzettend veel informatie mee: van de herkomst van Gentse toponiemen over de

strijd tussen vrije en onvrije schippers, tot de rol van waterbouwkunde bij de militaire verdediging en de economisch-politieke machtsverhoudingen binnen het graafschap Vlaanderen. De studie focust op het streven van de stad Gent om in de 12de-13de eeuw de rivieren met het oog op scheepvaart te controleren. Naast die focus op Gent, bevat het boek ook vergelijkingen met onder meer Antwerpen, Ieper, Lille, Milaan, Oudenaarde en Utrecht.

In de loop van de geschiedenis werden vier kanalen aangelegd om vanuit Gent de zee te bereiken met scheepvaart: de Lieve in de 13de eeuw, de Sassevaart in de 16de eeuw, de Brugse Vaart in de 17de eeuw en het kanaal Gent-Terneuzen in de 19de eeuw. De Lieve is het hoofdzakelijke studieobject van *Getemde rivieren*, maar de juridische en praktische uitdagingen zijn bij elke waterbouwkundige ingreep van die omvang gelijkaardig. Door de eeuwen heen wordt de mens geconfronteerd met onteigeningen, overstromingen, te lage waterstanden, de uitdagingen van drinkwatervoorziening en dergelijke meer. De Lieve is echter bijzonder in verschillende opzichten. Enerzijds is het een technisch huzarenstukje. Aangelegd dwars door een waterscheidingskam, zou het kanaal langs beide uiteinden leeglopen mochten er geen rabotten, *i.e.* stuwen, het water op peil houden. Anderzijds roept het traject van de Lieve vragen op: Waarom koos de middeleeuwse Gentenaar niet voor een rechtstreekse verbinding naar Brugge? Waarom maakte men niet intensiever gebruik van bestaande rivieren en beken? Ook vanuit rechtshistorisch oogpunt is de Lieve interessant. Normaal had de graaf de jurisdictie over alle bevaarbare waterlopen, maar een opmerkelijke oorkonde bevestigde in 1322 dat de Lieve in eigendom aan de stad Gent toebehoorde. Daardoor had de stad geen toestemming van de graaf nodig voor latere waterbouwkundige projecten en herstellingen. Het is verwonderlijk dat Gent, als stad, een kanaal van 46 kilometer gedurende meer dan 500 jaar volledig in eigendom had, des te meer omdat de Lieve zich voor de helft op het grondgebied van het Brugse Vrije en van Damme bevond.

Dit historisch-geografisch onderzoek is een voorbeeld van de meerwaarde van interdisciplinariteit. Alleen al de inventarisatie van de middeleeuwse waterlopen aan de hand van diverse bronnen is indrukwekkend. Gelaude puzzelt met uiteenlopende methodes het hele waterverhaal in elkaar. Middeleeuwse kaarten, 16de-eeuwse inspectieverslagen en archeologische opgravingen zijn belangrijke bronnen van dat wateronderzoek. Met behulp van specialisten werden archieven uit het Latijn en het Oudfrans vertaald. Een grondige studie van de middeleeuwse waterbouwkundige ingrepen vereist bovendien de gecombineerde kennis van hydrologie, geologische kaarten en bodemkaarten, de analyse van aankoopakten van gronden en inzicht in het ontstaan van rivierduinen door winderosie. Daarbij neemt Gelaude de veronderstellingen van zijn bronnen niet kritiekloos over. Zo verwerpt hij een aantal klassieke aannames van historici, bijvoorbeeld over de vermeende grote rol van de getijdenwerking tot in Gent.

Het historisch onderzoek is anno 2022 relevant. Vandaag discussieert men in verschillende steden over het opnieuw openleggen van gedempte waterlopen en het toegankelijk maken van de oevers. De auteur mengt zich in die actuele discussie en formuleert een aantal aanbevelingen voor het watererfgoed in Vlaanderen.

Flore VAVOURAKIS